

[Stát, společnost a jednotlivec a jejich vztah k pravdě]

77/001

1.

Stát je výtvořem, produktem společnosti, společnost vždycky přesahuje stát, je jeho základem, jeho prostředím, pozadím a okolím, ale také cílem a účelem. Stát je pro společnost, společnost tu není pro stát. A co je nejdůležitější: existují oblasti a roviny společenského života, jeho formy a funkce, které mohou a někdy dokonce musí zůstat mimo dosah a kompetenci státní regulace a reglementace.

2.

Státní zájem proto není nejvyšším zájmem společnosti. Stát naopak musí respektovat, že poslední cíle společnosti jsou vyšší než státní a technicky-politické, že o nich oficiálně jako stát nemůže rozhodovat (tj. že o nich nemohou kompetentně rozhodovat státní úředníci) a že se v těchto věcech musí podrobit jak určitým a přesně formulovaným omezením, tak tomu, že musí sám na sebe vzít povinnost nést důsledky vyplývající ze společenské volby a společenských rozhodnutí zakotvených mimostátně a nezávisle na státní rezoně.

3.

Státní politika náleží mezi služby; politikové mají za úkol udržovat státní organismus, aby fungoval a nerušil společenský život ani svými chybami a nedostatečnou pohotovostí, ani svými nadměrnými nároky a překračováním svých kompetencí. Stát je kupř. povinen pečovat o dobrý stav silnic, o dostatek kvalitních bytů, o zajišťování materiální základny výzkumu apod. Naproti tomu není kompetentní k tomu, aby určoval směry výzkumu, náplň vyučování a vzdělávání na školách všech stupňů, zvláště pak je nekompetentní v otázkách ideologických a ideových, v otázce pravdy a spravedlnosti atd.

4.

Ve společnosti existuje od samého počátku násilí; od samého počátku je však násilí pocítováno jako něco člověku nepřátelského a postupně se prohlubuje vědomí, že je čímsi ohrožujícím člověka jako člověka, tj. čímsi ohrožujícím člověka v jeho lidství, a to bez ohledu na to, je-li navenek tím poraženým, nebo naopak vítězem. Proto se lidé sdružují a nakonec budují obec, resp. stát.

Pha, 23. 3. 77

77/002

5.

Ve státě jsou mj. soustředěny mocenské prostředky, tj. prostředky donucení (není však hlavním a stěžejním úkolem státu donucovat). Důstojnost státu spočívá v tom, že prostředků donucení užívá oprávněně, legitimně. Pokud stát představuje násilí (a opět zdůrazňuji: nepředstavuje jenom je a nepředstavuje je ani na prvním místě), musí se toto násilí opírat o zákony a o právo. Podmínkou však je, že si tyto zákony nestanovuje a právo libovolně neinterpretuje sám stát.

6.

Aby se stát nezměnil v cosi zločinného, musí ve všech svých opatřeních a funkcích postupovat podle zákonů. Tyto zákony mají především tu důležitost, že jsou čímsi trvalejším než jednotlivá státní opatření. Aby to však byly řádné zákony, musí splňovat základní podmínku: musí spojovat občany v jednu obec, v jeden stát; to znamená: nesmějí privilegovat jednu skupinu občanů a stavět ji proti jiným skupinám. Zákon musí nejen platit pro všechny stejně a ve všech případech stejně, ale musí každému občanu otvírat podobné možnosti, aniž ho předtím znásilňoval, a uzavírat obdobné možnosti, aniž tím fakticky uvolňoval cestu jeho sobectví a bezohlednosti.

7.

Především však má zákon usnadňovat lidský a občanský život, a ne jej brzdit. Zákon má sloužit společenskému životu, a ne se stávat jeho pánem. Zákony mají podobný smysl jako dopravní předpisy: mají rozhodovat v nepodstatných, resp. méně podstatných technických záležitostech (např. zda se bude jezdit vpravo, nebo vlevo), ale nemají určovat řidičům, kam mají jet. Zákony jsou tu proto, aby se lidský život nevyčerpával ve zbytečných sporech o málo významné věci, ale aby byl uvolněn pro velké věci. A v těchto velkých věcech a životně významných záležitostech není zákon povolán rozhodovat.

8.

Státně politický život občana je proto jen méně důležitou částí jeho společenského života; zvláště pak je jen „skrovnou částí života duchovního“. Rozhodující rovina lidského života se státně politické roviny jen tu a tam dotýká. Každý podstatnější kontakt je signálem chorobného politického a společenského stavu.

23. III. 77

77/003

9.

Chyba starších demokratických koncepcí spočívá v tom, že lidské svobody a lidská práva chápaly jako individuální. Ve skutečnosti není žádných individuálních ani osobních práv a svobod v tom smyslu, že by náležely již k výbavě jednotlivce. Ve společnosti, v níž je zotročen či ujařmen jeden jediný člověk, jsou zotročeni či ujařmeni i všichni ostatní, ať si to uvědomují, nebo ne.

10.

Individuum má však významnou roli v každé společnosti: všechny deformace i všechna náprava deformací ve společnosti prochází rozhodováním a jednáním jednotlivců. Společnost může být napadena zlem nebo korumpována jako „celek“, ale nemůže reagovat jako celek a není také odpovědná (tj. schopna odpovědnosti) jako celek. Vztah jednotlivce a společnosti je zvláštní a potřebuje detailnějšího rozboru a výkladu.

11.

Člověk je bytost, která je v podstatném vztahu k pravdě. Dosud neznámou, neodhalenou pravdu poznává a vyslovuje vždy jednotlivec, který stojí sám proti všem ostatním. Prokázat tuto pravdu, prosadit ji ovšem nelze jinak než argumentací a přesvědčováním druhých lidí. Tam, kde se to nezdaří, upadne pravda znovu do přitní skrytosti, byť jenom na čas. Ale člověk se stává a zůstává člověkem nasazením, resp. nasazováním svých sil, své energie a svého celého života ve službách pravdy.

12.

O pravdě nemůže rozhodovat žádný arbiter definitivně; zejména pak o ní nemůže rozhodovat úředník (tj. reprezentant státu). Jednou z hranic kompetence státu je otázka pravdivosti nebo nepravdivosti nějakého tvrzení nebo pojetí, poznání atd. Stát, který chce rozhodovat o tom, co je pravda, a vnucovat jakýmikoliv prostředky svou „pravdu“ občanům, je na cestě k zločinnému státu, tj. proměňuje se ze státu legitimního ve stát zločinný.

13.

Pravda však promlouvá k jednotlivým lidem, tj. k člověku-jedlivci. Člověk není případem, nýbrž jednotlivcem, tj. jednotlivou osobností právě jen ve vztahu k pravdě a na základě tohoto vztahu. V jeho osobním, personálním vztahu k pravdě nemůže být nikým zastoupen a v jeho odpovědnosti ho nemůže nikdo nahradit, nejméně společnost.

23. III. 77